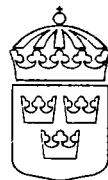

Lagutskottets betänkande

1989/90:LU28

Översyn av lagen om ekonomiska föreningar

1989/90
LU28

Sammanfattning

I betänkandet behandlas en motion rörande översyn av lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar i två avseenden.

Utskottet avstyrker bifall till motionen. Mot utskottets ställningstaganden har avlämnats två reservationer, en (m, fp, c, mp) om medlemsantalet i ekonomisk förening och en (c) om arbetsrättsliga frågor.

Motionen

1989/90:L213 av Görel Thurdin och Per-Ola Eriksson (båda c), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av lagen om ekonomiska föreningar med syfte att åstadkomma i motionen anförda förändringar.

Allmän bakgrund

Utmärkande för en ekonomisk förening är att den genom ekonomisk verksamhet skall främja sina medlemmars ekonomiska intressen och att medlemmarna skall delta i verksamheten som konsumenter, leverantörer, med egen arbetsinsats, genom att begagna föreningens tjänster eller på annat liknande sätt. Sådana sammanslutningar som arbetar i vinstsyfte utan krav på särskilda insatser från medlemmarna är hänvisade att driva sin verksamhet i bolagsform. Av särskild praktisk betydelse bland de ekonomiska föreningarna är konsumtionsföreningar och produktionsföreningar.

Gällande bestämmelser om ekonomiska föreningar i allmänhet finns i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar som den 1 januari 1988 ersatte 1951 års lag i ämnet. 1987 års föreningslag innebär framför allt en modernisering och förenkling av tidigare regler. Bland nyheterna märks att firmaskyddet för de ekonomiska föreningarna har sträckts ut från att gälla inom ett län till att gälla inom hela landet. Vidare har införts regler om verkställande direktör, effektivare revision och fusion mellan en moderförening och ett dotteraktiebolag.

Lagen om ekonomiska föreningar innehåller inga särskilda bestämmelser i frågan när medlem som deltar i verksamheten med egen arbetsinsats är att anse som arbetstagare utifrån arbetsrättslig synpunkt.

I föreningslagen föreskrivs liksom fallet var i 1951 års lag att en ekonomisk förening skall bestå av minst fem medlemmar. Antalet medlemmar får dock vara tre eller fyra om minst tre av medlemmarna är ekonomiska föreningar eller andra föreningar som är att anse som juridiska personer (2 kap. 1 §). Även enligt 43 § bostadsrättslagen (1971:479) uppställs ett krav på minst fem föreningsmedlemmar.

Motionsmotivering

I motion L213 av Görel Thurdin och Per-Ola Eriksson (båda c) framhålls att den kooperativa verksamhetsformen, som lagen om ekonomiska föreningar reglerar, underlättat startande av nya verksamheter på landsbygden men också i tätorter. Enligt motionärerna är emellertid lagen otydlig på vissa områden, vilket medför att medlemmar kan komma i oönskade situationer. Sålunda anger inte lagen tillräckligt klart när medlemmen är arbetsgivare eller arbetstagare. Fackförbunden tolkar därför lagen olika och medlemmar i samma förening behandlas olika. Detta kan få till följd att en medlem som blir arbetslös inte får ersättning från arbetslöshetskassan, vilket enligt motionärerna inte är bra ur rättssäkerhetssynpunkt.

Motionärerna begär vidare att minimiantalet för att få bilda en ekonomisk förening skall sänkas till tre medlemmar i syfte att underlätta bildandet av sådana föreningar särskilt i glesbygd där det inte alltid är så lätt att finna fem personer som är intresserade av en viss verksamhet.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om antalet medlemmar i en ekonomisk förening har behandlats av riksdagen flera gånger tidigare. I samband med behandlingen av proposition 1986/87:7 om ekonomiska föreningar avstyrkte utskottet två motioner i vilka begärdes en sänkning av minimiantalet i ekonomisk förening till tre medlemmar. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1986/87:20) framhöll utskottet bl.a. att kravet på minst fem medlemmar i en ekonomisk förening motiverats av föreningarnas kooperativa karaktär. En sänkning av minimiantalet skulle enligt utskottets mening innebära att det kooperativa inslaget i viss mån gick förlorat. Utskottet hänvisade också till att utskottet tidigare (se bet. LU 1984/85:31) ställt sig avvisande till tanken på en sänkning av kravet på visst medlemsantal i bostadsrättsförening. Avslutningsvis konstaterade utskottet att nuvarande ordning i aktuellt hänseende såvitt var känt inte hade inneburit några nackdelar för nystartade föreningar.

När utskottet på nytt prövade samma fråga våren 1988 fann utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1987/88:24) att anledning saknades för riksdagen att frångå sitt tidigare ställningstagande i frågan.

Folkrörelseutredningen har i sitt betänkande (SOU 1987:35) Ju mer vi är tillsammans, del 3, bl.a. föreslagit en ändring i föreningslagen som innebär att också verksamhet som inte är av renodlat ekonomiskt slag skall kunna drivas i form av ekonomisk förening. Utredningen har i samband därmed diskuterat några arbetsrättsliga problem som berör föreningsdriven verksamhet (s. 97—100).

Om en förening anställer personal som inte är medlem i föreningen finns det enligt utredningen knappast några arbetsrättsliga problem. I sådana fall finns det en klar arbetsgivar- och arbetstagarroll där föreningen är arbetsgivare. I små föreningar förefaller det däremot som om det upplevs som problematiskt att ha både rollen som föreningsmedlem och anställd. I flera små arbetskooperativ har det enligt utredningen uppfattats så att medlemmar som arbetar för kooperativet är arbetsgivare.

Utredningen konstaterar att problemet synes vara hanterbart från formell synpunkt. Bara det förhållandet att en anställd i en förening samtidigt är medlem i föreningen konstituerar ingen arbetsgivarroll. Föreningen företräds utåt, även i arbetsgivarrollen, av styrelsen och om sådan finns, den verkställande direktören. Inte ens om den anställda föreningsmedlemmen är ledamot av styrelsen är det självklart att han därigenom i alla situationer har en arbetsgivarroll. Styrelsen handlar nämligen kollektivt och det fordras en majoritet av styrelseledamöterna för att fatta ett visst beslut. Vem som ingår i styrelsemajoriteten är i detta sammanhang ovidkommande. Förhållandet kan liknas vid det som råder i aktiebolag, där det inte är ovanligt att ägarkretsen består av mycket få personer som samtidigt är anställda i bolaget. Eftersom såväl ekonomiska föreningar som aktiebolag är juridiska personer, vilket påpekas flera gånger av utredningen, är det föreningen resp. bolaget som sådana som är arbetsgivare. Rent formellt är det heller ingen avgörande skillnad att vara medlem i t.ex. en stor konsumentkooperativ förening eller ett litet arbetskooperativ och samtidigt vara anställd i den egna föreningen.

För att renodla arbetsgivarrollen torde det enligt utredningen vara nödvändigt att föreningen utser någon att företräda föreningen. Om medlemmarna inte vill gå så långt som att utse en verkställande direktör, kan styrelsen t.ex. delegera till ordföranden att i vissa fall, exempelvis då det gäller förhandlingar, tecknande av kollektivavtal o.d., företräda föreningen.

Utredningen lägger inte fram några förslag när det gäller arbetsrättsliga frågor med anknytning till föreningsdriven verksamhet.

Beträffande antalet medlemmar i en förening föreslår Folkrörelseutredningen att kravet på fem medlemmar i en ekonomisk förening skall sänkas från fem till tre. Utredningen framhåller att det inte finns några sakliga skäl för det nuvarande kravet.

Betänkandet har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom civildepartementet.

Bostadsrättslagen har nyligen setts över av en särskilt tillkallad utredare. I betänkandet (SOU 1988:14) Översyn av bostadsrättslagen m.m. diskuteras en ändring i bostadsrättslagens bestämmelser om antalet medlemmar. Utredaren föreslår emellertid ingen ändring i gällande bestämmelser. Han anför som skäl för sitt ställningstagande bl.a. att i det kooperativa synsättet ligger att en bostadsrättsförening inte kan bestå av ett alltför ringa antal medlemmar. Även praktiska hänsyn talar för att nuvarande regel bör behållas. Skulle enbart tre eller fyra medlemmar godtas kan det exempelvis bli svårt att få ihop en fungerande styrelse med följd att föreningen redan av det skälet inte blir livskraftig. Vidare menar utredaren att föreningsstämmans självständiga och i förhållande till styrelsen överordnade roll upphör om kravet på antalet medlemmar sänks. En proposition om ny bostadsrättslag vilken grundas på betänkandet är aviserad till maj 1990.

Utskottet

I betänkandet behandlas en motion som gäller ekonomiska föreningar.

Utmärkande för en ekonomisk förening är att den genom ekonomisk verksamhet skall främja sina medlemmars ekonomiska intressen och att medlemmarna skall delta i verksamheten som konsumenter, leverantörer, med egen arbetsinsats, genom att begagna föreningens tjänster eller på annat liknande sätt. Gällande bestämmelser om ekonomiska föreningar i allmänhet finns i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar som den 1 januari 1988 ersatte 1951 års lag i ämnet. 1987 års föreningslag innehåller inga särskilda bestämmelser i frågan när medlem som deltar i verksamheten med egen arbetsinsats är att anse som arbetstagare utifrån arbetsrättslig synpunkt. I föreningslagen föreskrivs liksom fallet var i 1951 års lag att en ekonomisk förening skall bestå av minst fem medlemmar. Antalet medlemmar får dock vara tre eller fyra om minst tre av medlemmarna är ekonomiska föreningar eller andra föreningar som är att anse som juridiska personer (2 kap. 1 §). Även enligt 43 § bostadsrättslagen (1971:479) uppställs ett krav på minst fem föreningsmedlemmar.

I motion L213 av Görel Thurdin och Per-Ola Eriksson (båda c) framhålls att lagen om ekonomiska föreningar är otydlig genom att den inte klart anger när medlem som med egen arbetsinsats deltar i verksamheten är arbetsgivare eller arbetstagare, vilket får till följd att medlemmar i samma förening behandlas olika. Motionärerna anser vidare att minimiantalet för att få bilda en ekonomisk förening skall sänkas till tre medlemmar i syfte att underlätta bildandet av sådana föreningar. I motionen begärs en översyn av lagen om ekonomiska föreningar med syfte att åstadkomma i motionen anförda förändringar.

Utskottet erinrar om att motioner rörande antalet medlemmar i en ekonomisk förening flera gånger tidigare prövats i riksdagen (se senast bet. LU 1987/88:24) och därvid avstyrkts med hänvisning till att en sänkning av minimiantalet från fem till tre medlemmar skulle innebära att det kooperativa inslaget i en ekonomisk förening i viss mån gick

förlorat. Spörsmålet har också tagits upp av folkrörelseutredningen i betänkandet (SOU 1987:35) Ju mer vi är tillsammans, del 3. Utredningen föreslår att minimiantalet föreningsmedlemmar sänks från fem till tre. Betänkandet har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom civildepartementet. För bostadsrättsföreningarnas del har frågan övervägts i betänkandet (SOU 1988:14) Översyn av bostadsrättslagen m.m. Tanken på en sänkning av minimiantalet har därvid avvisats med bl.a. motiveringen att det i det kooperativa synsättet ligger att en bostadsrättsförening inte kan bestå av ett alltför ringa antal medlemmar. Också detta betänkande är efter remissbehandling föremål för överväganden inom regeringskansliet. En proposition på grundval av betänkandet förväntas bli framlagd i maj 1990.

Som framgår av det anförda har det av motionärerna aktualiserade spörsmålet om medlemsantalet i ekonomisk förening förhållandevis nyligen varit föremål för utredningsarbete och någon förnyad översyn av frågan kan inte anses påkallad. Utskottet, som vidhåller sin tidigare uppfattning i frågan, anser att regeringens ställningstagande till de båda nämnda betänkandena inte bör föregripas genom några uttalanden från riksdagens sida. Utskottet avstyrker således bifall till motion L213 i denna del.

Även det av motionärerna berörda arbetsrättsliga problemet har tagits upp av folkrörelseutredningen. Utredningen konstaterar — som närmare redovisats ovan under avsnittet Utredningsarbete — att problemet synes vara hanterbart från formell synpunkt och framlägger inte något förslag i frågan. Motion L213 i denna del bör inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *medlemsantalet i ekonomisk förening*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L213 i denna del,
res. 1 (m, fp, c, mp)
2. beträffande *arbetsrättsliga frågor*
att riksdagen avslår motion 1989/90:L213 i denna del.
res. 2 (c)

Stockholm den 19 april 1990

På lagutskottets vägnar

Rolf Dahlberg

Närvarande: Rolf Dahlberg (m), Lennart Andersson (s), Owe Andréasson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Bengt Kronblad (s), Gunnar Thollander (s), Lena Boström (s), Ewy Möller

Reservationer

1. Medlemsantalet i ekonomisk förening

Rolf Dahlberg (m), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Allan Ekström (m), Ewy Möller (m), Stina Eliasson (c), Elisabet Franzén (mp) och Lola Björkquist (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Utskottet erinrar" och på s. 5 slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att spørgsmålet om minimiantalet medlemmar i en ekonomisk förening varit föremål för behandling av folkrörelseutredningen för några år sedan. I betänkandet (SOU 1987:35) Ju mer vi är tillsammans, del 3, finner utredningen att det inte finns några sakliga skäl för det nuvarande kravet på minst fem medlemmar, och utredningen föreslår att antalet skall sänkas till tre. Bland de 20-tal remissinstanser som yttrat sig över utredningens förslag i den delen föreligger en klar majoritet för en sänkning, medan övriga omkring 100 instanser inte berört frågan. Enligt utskottets mening finns det både stöd och fog för utredningens ståndpunkt och regeringen bör därför omgående förelägga riksdagen erforderliga förslag till ändringar i lagen om ekonomiska föreningar.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion L213 i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *medlemsantalet i ekonomisk förening*

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:L213 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Arbetsrättsliga frågor

Martin Olsson och Stina Eliasson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Även det" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

När det sedan gäller det arbetsrättsliga spørgsmålet som motionärerna tar upp har folkrörelseutredningen avfärdat frågan med att problemet synes hanterbart från formell synpunkt. Bland remissinstanserna framhåller Kooperativa Institutet, som får anses ha särskild sakkunskap på området, att både myndigheter och organisationer har svårt att ta hänsyn till arbetskooperativens kollektiva karaktär och ofta hävdar att de integrerade rollerna som arbetsgivare och arbetstagare inte stämmer överens med gällande lagar, avtal och bidragssystem. Institutet föreslår

därför att ett utredningsarbete sätts i gång utifrån denna problemställning. Utskottet delar denna uppfattning och tillstyrker således motionen i denna del.

1989/90:LU28

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *arbetsrättsliga frågor*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:L213 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

